

**СЦЕНАРНЕ ПЛАНУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ
ВІТЧИЗНЯНОГО ПАТЕРНУ МЕНЕДЖМЕНТУ ДУАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ****Васильсва Т. А.,**

*доктор економічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту бізнесу,
економіки та менеджменту Сумського державного університету
tavasilyeva@fem.sumdu.edu.ua*

Давліканова О. Б.,

*координаторка проєктів Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта
аспірантка кафедри управління Сумського державного університету
elena100deals@gmail.com*

Оскільки в умовах ринкової економіки заклад вищої освіти (ЗВО) розглядається як надавач освітніх послуг в умовах конкуренції за фінансування, характер організації роботи ЗВО все більше нагадує бізнес-процеси підприємства з надання послуг, зокрема й завдяки введенню показників ефективності у формулі розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту, та мотивує заклади освіти до впровадження інновацій, зокрема дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО). Приватні ЗВО тим більше мають бути зацікавлені в підвищенні надходжень від продажу своїх послуг шляхом залучення більшої кількості як здобувачів, так й інвестицій від суб'єктів господарювання. Однак, маємо зауважити, що лише один приватний заклад вищої освіти наразі бере участь в експерименті із запровадження дуальної форми здобуття освіти в Україні (Наказ Міністерства освіти і науки України №1296 від 15.10.2019), на противагу ситуації у Федеративній Республіці Німеччина, де значна частка дуальних ЗВО є приватними, а їх створення розглядається як бізнес-проект, відповідь на попит на ринку. В даній статті представлено оновлений прогноз поширення менеджменту дуальної вищої освіти (МДВО) в Україні на основі моделі дифузії інновацій Френка Басса, що враховує кілька факторів впливу. За умов відсутності державних фінансових чи податкових інструментів стимулювання соціально-орієнтованого партнерства в сфері освіти в умовах ринкової економіки країни, що розвивається, суб'єкти економічної діяльності з обережністю ставляться до інвестицій в освіту, що зменшує кількість партнерів закладів вищої освіти для впровадження дуальної форми здобуття освіти. Крім того, самі заклади вищої освіти, на відміну від здобувачів освіти, не готові масово впроваджувати таку інновацію, оскільки вона вимагає запровадження нової системи менеджменту. Згідно розрахунків за формулою Басса, можна очікувати три можливих сценарії, з яких найбільш ймовірним є песимістичний, котрий передбачає запровадження менеджменту дуальної освіти у 55 закладах вищої освіти в наступні 15 років, що разом із 17 ЗВО-«новаторами», складе 25% ємності ринку послуг закладів вищої освіти.

***Ключові слова:** дуальна освіта, менеджмент дуальної вищої освіти, інновація, модернізація змісту освіти.*

DOI: 10.21272/1817-9215.2020.2-25

ВСТУП

З огляду на глобальні трансформаційні процеси, викликані діджиталізацією та глобалізацією, перед Україною постають завдання щодо адаптації до швидких змін, зокрема щодо прогнозування зміни характеру робочих місць та підвищення ефективності національної системи освіти та підготовки кадрів [2]. Одним з інструментів, який вже довів свою ефективність у забезпеченні поєднання теоретичної та практичної/професійної підготовки в різних національних контекстах є менеджмент дуальної (зокрема вищої) освіти, який дозволяє створити належні умови здобуття освіти за дуальною формою, адже саме через доповнення переліку форм здобуття освіти дуальну освіту було включено в законодавче поле України.

Дуальна форма здобуття освіти (ДФЗО) - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти (далі - договір) [10].

Менеджмент дуальної вищої освіти на українському ринку освітніх послуг можна вважати інновацією. Тому й залучення закладів вищої освіти, здобувачів та підприємств до впровадження менеджменту дуальної вищої освіти чи переходу на навчання за дуальною формою здобуття освіти можна вважати схожим на поведінку споживачів інноваційної продукції [1], [3].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика дослідження процесів упровадження менеджменту дуальної освіти з метою забезпечення української національної економіки робочою силою із затребуваними на ринку праці кваліфікаціями поки не посіла відповідного до її стратегічного значення місця у вітчизняних наукових розробках. Яковчук О. розглядає функціонування моделей дуальної освіти як ефективний спосіб підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти України [16], а Левченко Я. – як фактор фінансового забезпечення держави в контексті розвитку державно-приватного партнерства [13]. Постоян Т. вивчає питання дуальної освіти в умовах галузевої кластеризації [14]. Коркуна О. et al. розглянули сучасні процеси розвитку дуальної освіти як запоруку стабільності забезпечення кадрового потенціалу [11]. Абашкіна Н. [4] та Амеліна [5] вивчають відповідний німецький досвід, а Дернова М. - досвід університетів країн Європейського Союзу та визначає дуальну освіту як «альтернативний підхід до традиційного викладання і навчання в університетах» [8].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є розробка сценаріїв розповсюдження менеджменту дуальної вищої освіти з метою створення можливостей здобуття освіти за дуальною формою як інновації у закладах вищої освіти України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дану роботу виконано в межах науково-дослідної теми «Реформування системи освіти впродовж життя в Україні для запобігання трудовій еміграції: коопетиційна модель інституційного партнерства» (номер державної реєстрації 0120U102001).

Спочатку розглянемо загальну ситуацію із запровадженням МДВО закладами вищої освіти через призму етапів опанування нововведення.

Внутрішньо організаційний шлях нововведення за класифікацією Краснокутської Н. В. передбачає 6 етапів [12]:

Таблиця 1 – Аналіз стану запровадження МДВО в Україні відповідно до етапів опанування нововведення (кількісні дані зібрано в рамках авторського дослідження результатів першого року експерименту МОН із запровадження дуальної форми здобуття вищої освіти)[6], [7]

Етапи	Кількість ЗВО України
Визначення необхідності інновацій	281 (всі ЗВО України обговорюють шляхи подолання розриву між очікуваннями роботодавців та кваліфікаціями випускників)
Збір інформації про інновацію	148 (ЗВО, які з 2014 року брали участь у заходах ФФЕ щодо ДФЗО)
Попередній вибір нововведення	
Прийняття рішення про впровадження нововведення	27 (ЗВО, які увійшли у Наказ №1296)
Упровадження	20 (ЗВО, що планували переведення здобувачів на ДФЗО)
Інституціоналізація	17 (ЗВО, що у 2019-2020 мали здобувачів на ДФЗО)

Згідно моделі дифузії інновацій Ф. Басса існує всього дві категорії споживачів інноваційної продукції: новатори та імітатори. Новатори вирішують придбати новий товар дізнавшись про нього з рекламних повідомлень, імітатори дізнаються про товар-новинку від новаторів, ефект реклами (інформаційної кампанії) при цьому значно зменшується.

Модель Басса складається з диференційного рівняння:

$$\frac{f(t)}{1-F(t)} = p + qF(t), \quad (12)$$

де $F(t)$ – частка споживачів інноваційного продукту в момент часу t ;

$f(t)$ – функція щільності розподілу ймовірності придбання товару-новинки для потенційного покупця в момент часу t ;

p – коефіцієнт інновацій;

q – коефіцієнт імітації.

Типові значення p і q , коли t вимірюється в роках:

– з прикладів застосування моделі було встановлено, що середнє значення $p = 0,03$, крім того, воно часто буває меншим за $0,01$.

– середнє значення $q = 0,38$, з типовим розмахом між $0,3$ та $0,5$.

Обсяг реалізації інноваційної продукції у часі, $S(t)$, є функцією, яка залежить від щільності розподілу $f(t)$:

$$S(t) = mf(t), \quad (2)$$

де m – ємність ринку.

Підставляючи розв'язок диференційного рівняння (1) у формулу $S(t)$, отримаємо

$$S(t) = m \frac{(p+q)^2}{p} \frac{e^{-(p+q)t}}{\left(1 + \frac{q}{p} e^{-(p+q)t}\right)^2} \quad (3)$$

Новаторами вважатимемо заклади вищої освіти, які долучилися до запровадження менеджменту дуальної вищої освіти першими в результаті впливу комунікацій: проведення інформаційної кампанії та заходів для освітян і роботодавців, зокрема Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта та Міністерством освіти і науки України (2013-2019рр.), присвячених вивченню досвіду Німеччини, обміну досвіду українських ЗВО, роз'ясненню положень Концепції дуальної освіти; інформуванню про пілотний проект МОН та можливостей включення до Наказу МОН №1296 від 15.10.2019 тощо. Імітаторами будемо вважати керівництво тих закладів освіти, які долучаються до впровадження менеджменту дуальної вищої освіти в результаті повідомлень від новаторів про їхні успіхи взаємодії з підприємствами, зростання рейтингів серед абітурієнтів та роботодавців, підвищення кількості працевлаштованих випускників.

Розрахуємо прогноз для кількох сценаріїв з урахуванням ряду змінних:

– оцінка ємності ринку;

– оцінка коефіцієнту імітації;

– період включення імітаторів в процес інтеграції інновації.

Для оцінки ємності ринку дуальної освіти розглянемо 3 сценарії – оптимістичний, реалістичний та песимістичний. В оптимістичному сценарії в перспективі 15 років оцінимо його у 281 ЗВО (кількість ЗВО в Україні станом на 2019-2020 н.р.), виходячи із припущення, що їх кількість не буде зменшуватись та всі заклади вищої освіти є перспективними до цієї інновації. Тоді,

$$m_{ЗВО1} = 281.$$

При оцінці ємності ринку в реалістичному сценарії беремо до уваги пасивну позицію 99% приватних ЗВО та 91% ЗВО, які знаходяться у державній та комунальній формі власності, оскільки сьогодні вони не залучені до запровадження менеджменту дуальної вищої освіти. Так, станом на 2020 рік із існуючих 281 ЗВО (з них у державній та комунальній формі власності – 203, у приватній 78) експериментують із запровадженням МДВО 20 закладів вищої освіти (з них 19 - у державній та комунальній формі власності та 1 - у приватній). Тож, з урахуванням пасивної позиції

закладів вищої освіти, припустимо, що 50% гравців на ринку освітніх послуг є відкритими до інновації:

$$m_{ЗВО2} = 141.$$

В песимістичному сценарії беремо до уваги тенденцію до скорочення кількості закладів освіти, неготовність підприємств України до змін, спричинених переходом до економіки знань, Індустрії 4.0, отже нестачу ресурсів для інвестицій в людський капітал, тобто відсутність партнерів-роботодавців, що призведе до скорочення кількості зацікавлених в менеджменті дуальної вищої освіти ЗВО. Так, припустимо, що ємність ринку складе 25%:

$$m_{ЗВО3} = 71.$$

Розрахуємо коефіцієнт інновації для закладів вищої освіти, виходячи із тенденції 2019-2020 н.р., виявленої в рамках авторського дослідження результатів першого року експерименту МОН.

Коефіцієнт інновації для закладів вищої освіти (р):

$$P_{ЗВО} = (N_{дке}/N_{дк} + N_{пе}/N_{п}):2,$$

де $N_{дке}$ – кількість закладів вищої освіти державної та комунальної форми власності в експерименті станом на 2019-2020 н.р.;

$N_{дк}$ – кількість закладів вищої освіти державної та комунальної форми власності в Україні;

$N_{пе}$ – кількість приватних закладів вищої освіти в експерименті;

$N_{п}$ – кількість приватних закладів вищої освіти в Україні.

$$P_{ЗВО} = (19/203 + 1/78):2 = 0,05.$$

Ситуацію можна пояснити з позиції Й. Шумпетера, котрий стверджував, що рішення про впровадження нововведення перш за все продиктовано очікуванням надприбутку, а темпи поширення позитивно корелюють із прибутковістю й негативно — з величиною необхідного капіталу. І хоча запровадження МДВО не вимагає від ЗВО значних витрат, але й надприбутку не передбачає. Крім того, співпраця із закладами вищої освіти, які знаходяться у державній чи комунальній формі власності є для підприємств вигіднішою, оскільки таким чином скорочуються витрати на оплату освітніх послуг ЗВО.

Тому ми можемо стверджувати, що за класифікацією І. Ансофф для приватних ЗВО України в контексті запровадження менеджменту дуальної вищої освіти притаманна прирістна поведінка (на відміну від підприємницької), тобто така, що мінімізує зміни відносин як в самій організації, так й відносин організації із навколишнім середовищем. Однак, під тиском сукупності факторів (стимулюючих чинників) як-то неминучі зміни (соціальні, економічні, політичні, технологічні) або зміни у поведінці критичної маси інших організацій чи суб'єктів все одно з часом почнеться процес інтеграції інновації. Для ЗВО це збільшення частки дистанційного навчання та спрощення навчання у закордонних ЗВО як онлайн так і очно; збільшення частки здобувачів, які бажають отримати диплом ЗВО розвинутих країн; демографічна криза в Україні та зменшення кількості абітурієнтів тощо. Зазвичай, саме демографічні зміни стають одним із вирішальних факторів для впровадження інновацій в організаціях в перспективі 10-15 років.

Коефіцієнти імітації залежать від того, які результати отримують «новатори». У разі успішного досвіду впровадження менеджменту дуальної вищої освіти можна очікувати, що керівництво закладів освіти, які запровадили можливість здобуття

освіти за дуальною формою, буде поширювати інформацію про збільшення конкурсу на вступ у заклад освіти, про зростання рейтингів закладу освіти серед роботодавців та абітурієнтів, про підвищення кількості працевлаштованих випускників, тощо.

Не можна виключити, що частина розповсюдженої інформації буде про негативний досвід запровадження МДВО. Вже зараз заклади освіти визначили ряд проблем:

- складність узгодження графіку навчання в двох місцях, особливо для невеликої кількості здобувачів;
- складності при налагодженні ефективної взаємодії з роботодавцями;
- а також запровадження карантину.

Крім того, слід відзначити неусталеність підходів до розуміння організаційних особливостей запровадження МДВО та освітнього процесу в рамках ДФЗО у вищій школі; перехід на дистанційне навчання та скорочення ресурсів через тимчасове або остаточне закриття підприємств або скорочення виробництва через коронакризу.

Тому, візьмемо найнижчий та два типових показники коефіцієнту імітації, що для закладів вищої освіти складе - 0,1 (для песимістичного сценарію), 0,3 (для реалістичного сценарію) та 0,5 (для оптимістичного сценарію) відповідно:

$$q_{зво1} = 0,5, q_{зво2} = 0,3 \text{ та } q_{зво3} = 0,1.$$

Підставимо дані m , p , q у формули (2) та (3) й отримаємо прогнози охоплення дуальною формою закладів вищої освіти:

Таблиця 2 – Значення для розрахунку можливих сценаріїв розповсюдження ДФЗО за моделлю дифузії інновацій Ф. Басса.

Сценарій	m – сміність ринку	p – коефіцієнт інновації	q – коефіцієнт імітації
оптимістичний	281	0,05	0,5
реалістичний	141		0,3
песимістичний	71		0,1

Ще однією змінною є початок відліку – з моменту проведення цього дослідження (початок другого року експерименту МОН – 2021 р.) (для оптимістичного та реалістичного сценарію) та з моменту завершення експерименту МОН, тобто із 2023 р., оскільки наразі розширювати перелік учасників не планується, а багато стейкхолдерів очікують на затвердження Положення про організацію навчання за ДФЗО (для песимістичного сценарію).

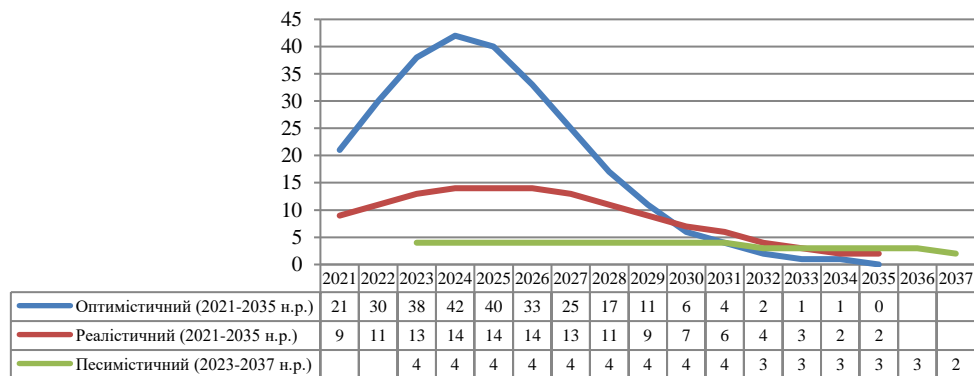

Рисунок 1 – Прогнозування динаміки поширення менеджменту дуальної вищої освіти у закладах вищої освіти згідно моделі дифузії інновацій Ф. Басса

В оптимістичному сценарії четвертий рік є піковим, в реалістичному сценарії спостерігається більш плавне зростання із трирічним піковим періодом, починаючи із четвертого року, песимістичний сценарій передбачає відсутність пікових періодів. Так, кількість ЗВО, які прогнозовано запровадять менеджмент дуальної вищої освіти у реалістичному сценарії вдвічі менша і складає 132 ЗВО в порівнянні із 271 ЗВО у оптимістичному сценарії; в песимістичному сценарії лише 53 ЗВО візьмуть участь у запровадженні інновації. Ми вважаємо найбільш вірогідним песимістичний сценарій. Навіть якщо 7 ЗВО, які увійшли в наказ №1296, але не подали дані про впровадження менеджменту дуальної вищої освіти у 2019-2020 н.р., все ж долучаться до процесу до кінця експерименту, тобто у 2020-2023 роках, то середній показник до 2023 року не буде перевищувати найбільші показники, передбачені моделлю Басса для песимістичного сценарію.

Ми використали модель дифузії інновацій Ф. Басса для прорахунку можливих темпів поширення менеджменту дуальної вищої освіти в Україні через ЗВО, оскільки не проводили опитування серед тих закладів вищої освіти, які не долучились до пілотного проекту, щодо їхньої готовності до інновацій. Однак, у 2020 році завдяки зусиллям ФФЕ та УАМ та в партнерстві із Федерацією металургів України, МЦ ФПВО та МОН було проведено дослідження поінформованості роботодавців та готовності долучитись до впровадження менеджменту дуальної вищої освіти [6]. У звіті подано кількісні дані, ми ж проаналізували кореляцію відповідей респондентів на ключові питання анкети по відношенню до розміру компанії, оскільки наразі в дискурсі щодо МДВО превалює думка, що найбільш зацікавленими та потенційно спроможними партнерами ЗВО є саме представники великого бізнесу. Опитування проводилось компанією «Нью Імідж Маркетинг Груп» за структурованою анкетною, розробленою О.Давлікановою. Контакти респондентів обирались з відкритої бази YouControl. Вибірка випадкова.

Таблиця 3. Кількість опитаних роботодавців, незадіяних в пілотному проекті в рамках Наказу МОН №1296

Охоплення ¹	Кількість наданих відповідей ²	Кількість невалідних відповідей ³	Кількість валідних відповідей
3808	1850	1450	400

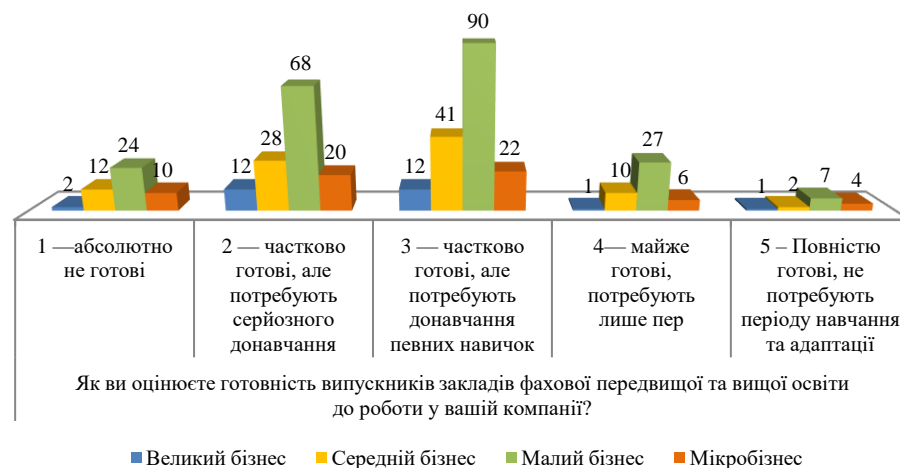

Рисунок 2 – Оцінка роботодавцями рівня готовності випускників ЗВО до трудової діяльності.

¹ Загальна кількість дзвінків на підприємства, не задіяних в пілотному проекті в рамках Наказу МОН №1296.

² Кількість роботодавців, які відповіли на дзвінок.

³ Кількість роботодавців, які відмовилися брати участь у дослідженні.

Цікаво відзначити, що серед тих, хто найнижче оцінив рівень підготовки випускників ЗВО, більшість компаній не бере участь у підготовці здобувачів освіти в якості партнера ЗВО (див. таблицю 3).

Таблиця 4 – Кореляція оцінки роботодавцями рівня підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності та участі компаній-респондентів у такій підготовці

Чи співпрацює компанія із закладами освіти в рамках спільної підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності?		Як ви оцінюєте готовність випускників закладів фахової передвищої та вищої освіти до роботи у вашій компанії					Всього
		1 - абсолютні о не готові	2 - частково готові, але потребують серйозного донавчання	3 - частково готові, але потребують певних навичок	4 - майже готові, потребують лише пер	5 - Повністю готові, не потребують періоду навчання та адаптації	
Ні	Великий бізнес	1	4	4	0	0	9
	Малий бізнес	20	55	75	17	7	174
	Мікробізнес	8	14	16	4	3	45
	Середній бізнес	12	21	27	9	2	71
	Всього	41	94	122	30	12	299
Так	Великий бізнес	1	8	8	1	1	19
	Малий бізнес	4	14	15	10	0	43
	Мікробізнес	2	6	6	2	1	17
	Середній бізнес	0	7	14	1	0	22
	Всього	7	35	43	14	2	101

Таблиця 5 – Кореляція розміру компанії та зацікавленості в розвитку державно-приватного партнерства.

	Чи вважаєте ви актуальним державно-приватне партнерство в сфері освіти?		Всього
	Ні	Так	
Великий бізнес	4	24	28
Середній бізнес	29	65	94
Малий бізнес	47	169	216
Мікробізнес	14	48	62
Всього	94	306	400

Як видно, 3/4 респондентів зацікавлені у державно-приватному партнерстві. Тому ми вважаємо найперспективнішим запровадження МДВО саме у ЗВО державної форми власності з огляду на відсутність на державному рівні механізмів стимулювання залучення роботодавців до професійної підготовки здобувачів освіти та описаної вище ситуації із пасивною позицією приватних ЗВО. Таким чином можна зменшити фінансове навантаження на підприємства при підготовці здобувачів, які навчаються за рахунок державного бюджету або самостійно оплачують вартість навчання за контрактом.

Що ж до готовності запровадити ДФЗО в компанії, то відповідь на запитання: «Чи готові ви запровадити дуальну форму здобуття освіти у своїй компанії?» (П4) ми порівняли із відповідями на три ключових запитання:

- Чи проводить компанія систематичну роботу із підготовки майбутніх фахівців, які нині є здобувачами освіти в коледжах, університетах тощо? (П1);
- Чи співпрацює компанія із закладами освіти в рамках спільної підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності? (П2);
- Чи знаєте ви про дуальну форму здобуття освіти? (П3).

За результатами опитування можна зробити кілька висновків:

- переважна більшість респондентів не залучена до підготовки здобувачів до професійної діяльності ані в якості партнера ЗВО, ані в якості самостійного суб'єкта;
- 27,5% респондентів наразі готові розглянути можливість запровадити в компанії МДВО;

–46,7% не готові, з яких негативний досвід мали лише 1,3%, а вважають економічно недоцільним 24,8%;
 –МДВО є цікавою інновацією як для представників великого, так і середнього, і малого бізнесу.

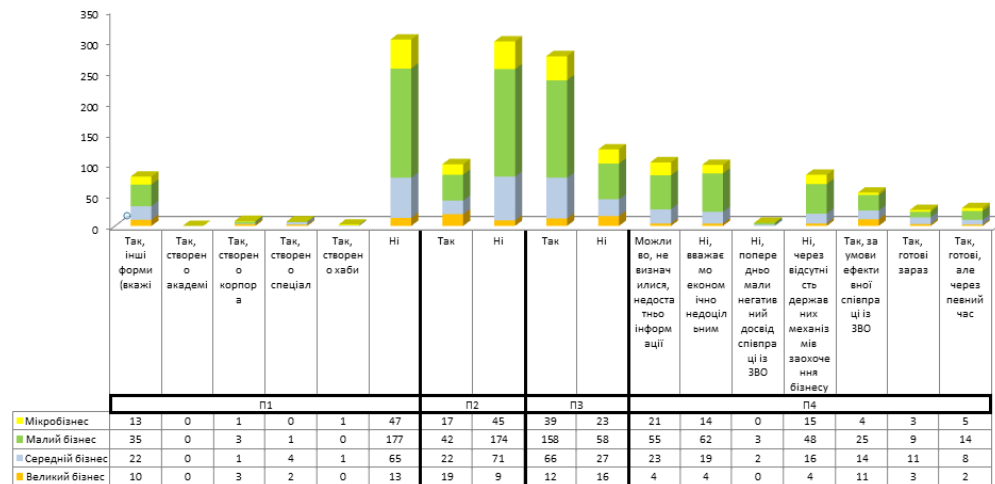

Рисунок 3 – Оцінка компаніями готовності до запровадження менеджменту дуальної освіти

Загалом же не слід очікувати значного зростання кількості роботодавців-партнерів ЗВО до кінця експерименту у 2023 році.

ВИСНОВКИ

Після розпаду Радянського Союзу та переходу до ринкової економіки, початку приватизації підприємств, у держави майже не зберіглися важелі адміністративного впливу на суб'єктів господарювання. Це поставило питання зміни механізмів співпраці закладів освіти та суб'єктів господарювання для забезпечення практичної/професійної підготовки здобувачів освіти, а посилення Євроінтеграційних процесів поживило обмін досвідом та вивчення/впровадження кращих міжнародних практик. Дуальна освіта була обрана стейкхолдерами як потенційно ефективний інструмент підвищення якості освітніх послуг та модернізації змісту освіти, насичення національної та регіональних економік молодими кадрами із затребуваними кваліфікаціями, зниження рівня безробіття серед молоді, поживлення діалогу роботодавців та освітян, ефективних інвестицій в людський капітал. Однак за умови відсутності державних фінансових чи податкових інструментів стимулювання соціально-орієнтованого партнерства в сфері освіти в умовах ринкової економіки країни, що розвивається, суб'єкти економічної діяльності з обережністю ставляться до інвестицій в освіту, що зменшує кількість партнерів закладів вищої освіти для впровадження МДВО. Крім того, самі заклади вищої освіти, на відміну від здобувачів освіти, не готові масово впроваджувати таку інновацію, оскільки вона вимагає запровадження нової системи менеджменту. Згідно розрахунків за формулою дифузії інновацій Басса, можна очікувати три можливих сценарії, з яких найбільш ймовірним є песимістичний, котрий передбачає запровадження менеджменту дуальної освіти в наступні 15 років у 55 закладах вищої освіти, що разом із 17 ЗВО-«новаторами», складе 25,6% ємності ринку освітніх послуг ЗВО.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Moskvicz, Ab. (Abi). (2018). Helping State Agent to understand the Private Sector. Financial Markets, Institutions and Risks, 2(1), 75-78. DOI: 10.21272/fmir.2(1).75-78.2018

2. Skliar I., (2018). Towards the assurance of transparency and quality of higher education in Ukraine: National Qualification Framework. *Business Ethics and Leadership*, 2(1), 96-105. Doi: 10.21272/bel.2(1).96-105.2018
3. Vidic, F. (2018). Entrepreneurial Orientation and Knowledge Creation and Their Impact on Company Performance. *SocioEconomic Challenges*, 3(2), 37-48. DOI: 10.21272/sec.3(2).37-48.2018
4. Абашикіна Н.В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині : монографія. Київ : Вища школа, 1998. 207 с
5. Амеліна С.М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини : зб. наук. праць «Проблеми трудової і професійної підготовки». 2010. Вип. 15. С. 107–112.
6. Бучинська А., Давліканова О., Лілик І., Чайковська А. (2020). Аналітичний звіт «Думки роботодавців про дуальну освіту» за результатами дослідження обізнаності роботодавців про дуальну форму здобуття освіти та досвіду участі у пілотному проєкті із її запровадження на рівні фахової передвищої та вищої освіти України. Представництво Фонду ім.Фрідріха Еберта в Україні, 100 ст. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/11/10/Dualna_2_2%20edit%206-11.pdf
7. Бучинська А., Давліканова О., Лілик І., Чайковська А. (2020). Аналітичний звіт «Думки здобувачів про дуальну освіту» за результатами дослідження обізнаності роботодавців про дуальну форму здобуття освіти та досвіду участі у пілотному проєкті із її запровадження на рівні фахової передвищої та вищої освіти України. Представництво Фонду ім.Фрідріха Еберта в Україні, 110 ст. Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17747.pdf>
8. Дернова М.Г. (2014). Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: європейський досвід. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи* 2 (9) 2014. Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/OD_2014_2_19.pdf
9. Іщенко Т., Давліканова О., Чайковська А. (2020). Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Представництво Фонду ім.Фрідріха Еберта в Україні, 96 ст. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/zaluchennya-biznes-partneriv-pidvishchennya-yakosti-pidgotovki-fahivciv-rannya-adaptaciya-pershhi-rezultati-vprovadzhennya-dualnoyi-formi-u-vishchij-osviti>
10. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/660-2018-%D1%80>
11. Коркуна О. І. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу №4 [Електронний ресурс] / О. І. Коркуна, О. Я. Цільник, І. І. Коркуна // СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/sepspu_2018_4_18.pdf
12. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 504 с. Режим доступу: <https://library.if.ua/book/4/477.html>
13. Левченко Я.С. Дуальна освіта як запорука розвитку державно-приватного партнерства: виклики часу. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 6 грудня 2019 року). – Х.: ХНАДУ. – 2019. С. 82-84
14. Постоян Т. Г. Дуальна система навчання в умовах галузевої кластеризації [Електронний ресурс] / Т. Г. Постоян // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2015, No 2(46). – 2015. – Режим доступу до ресурсу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pednauk_2015_2_49.pdf
15. Яковенко К. В. Реалізація дуальної системи освіти в підготовці майбутніх фахівців з інформаційних технологій / К. В. Яковенко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / ред. О. Г. Романовський. – Харків : НТУ "ХПІ", 2016. – Вип. 45 (49) : матер. 2-ї міжнар. наук.-практ. конф. : "Ідеї академіка Івана Язюна у працях його учнів і соратників", 25-26 травня 2016 р. – Ч. 1. – С. 205-213.
16. Яковчук О. Л. Функціонування моделей дуальної форми здобуття освіти як ефективний спосіб підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти України [Електронний ресурс] / О. Л. Яковчук // «Молодий вчений», No 4 (68). – 2019. – Режим доступу до ресурсу: [www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/molv_2019_4\(1\)_22.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/molv_2019_4(1)_22.pdf)

REFERENCES

1. Moskovicz, Ab. (Abi). (2018). Helping State Agent to understand the Private Sector. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(1), 75-78. DOI: 10.21272/fmir.2(1).75-78.2018
2. Skliar I., (2018). Towards the assurance of transparency and quality of higher education in Ukraine: National Qualification Framework. *Business Ethics and Leadership*, 2(1), 96-105. Doi: 10.21272/bel.2(1).96-105.2018
3. Vidic, F. (2018). Entrepreneurial Orientation and Knowledge Creation and Their Impact on Company Performance. *SocioEconomic Challenges*, 3(2), 37-48. DOI: 10.21272/sec.3(2).37-48.2018
4. Abashkina N. Principles of Vocational Education Development in Germany : monograph. Kyiv : Tertiary Education, 1998. 207 p.
5. Amelina S. Peculiarities of Dual Tertiary education System in German Educational Establishments : "Vocational and Work-Based Learning Challenges". 2010. Issue 15. p. 107–112.

6. Buchynska A., Davlikanova O., Lylyk I., Tchaikovsky A. (2020). Analytical report "The Employers' Opinion on Dual Studies Introduction" based on the results of a survey of employers' awareness of the dual form of education and experience in participating in a pilot project aimed at its implementation at the level of pre-tertiary and tertiary education in Ukraine. Friedrich Ebert Foundation Office in Ukraine. Mode of access: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/11/10/Dualna_2_2%20edit%206-11.pdf
7. Buchinskaya A., Davlikanova O., Lilyk I., Tchaikovsky A. (2020). Analytical report "The Students' Opinion on Dual Studies Introduction" based on the results of a survey of students' awareness of the dual form of education and experience in participating in a pilot project aimed at its implementation at the level of pre-tertiary and tertiary education in Ukraine. Friedrich Ebert Foundation Office in Ukraine. Mode of access: <http://fes.kiev.ua/n/cms/42/?L=1%2F>
8. Dernova M. (2014). Dual Higher Vocational Education Model. Education of Adults: theory, experience, perspectives 2 (9) 2014. Mode of access: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/OD_2014_2_19.pdf
9. Ishchenko T., Davlikanova O., Tchaikovsky A. (2020). Analytical report on the results of the first year of the experiment on the introduction of dual studies Friedrich Ebert Foundation Office in Ukraine. Mode of access: <https://www.kmu.gov.ua/news/zaluchennya-biznes-partneriv-pidvishchennya-yakosti-pidgotovki-fahivciv-rannya-adaptaciya-pershi-rezultati-vprovadzheniya-dualnoyi-formi-u-vishchij-os>
10. The concept of training specialists in the framework of the dual form of education. Approved by the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine as of September 19, 2018 № 660-r. Mode of access: <https://zakon.rada.gov.ua/go/660-2018-%D1%80>
11. Korkuna O. MODERN PROCESSES OF DEVELOPMENT OF DUAL EDUCATION: GUARANTEE OF STABILITY OF PERSONNEL POTENTIAL [Electronic resource] / O. Korkuna, O. Tsilnyk, I. Korkuna // Social and Economic Challenges of Modern Ukraine. No. 4. - 2018. - Mode of access: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=P
12. Krasnokutskaya N. Innovation Management. - K.: KNEU, 2003. - 504 c. Mode of access: <https://library.if.ua/book/4/477.html>
13. Levchenko Y. Dual Education as a Prerequisite of Public-Private Partnership: Current Challenges. Challenges and Perspectives of Entrepreneurship Development: Materials of the XIII International Scientific conference (Kharkiv, Dec.6, 2019). - 2019. p. 82-84
14. Postoyan T. DUAL SYSTEM OF EDUCATION IN THE CONDITIONS OF INDUSTRIAL CLUSTERIZATION [Electronic resource] / T. Postoyan // Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 2015, No 2 (46). - 2015. - Mode of access: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=
15. Yakovenko K. Dual Studies for Education of Future IT-Specialists (2016). Challenges and Perspectives of National Elite Upbringing. Issue 45 (49). Mode of access: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/25362>
16. Yakovchuk O. FUNCTIONING OF MODELS OF THE DUAL FORM OF EDUCATION AS AN EFFECTIVE WAY TO INCREASE THE COMPETITIVENESS OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM - 2019. - Mode of access: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_File_name=

SUMMARY

Vasilieva T., Davlikanova O. Scenario planning of perspective development of the domestic pattern of dual studies management.

In a market economy a higher education establishments (HEEs) is viewed as a provider of educational services in the environment of tough competition for funding. Thus, the nature of HEE management processes to a great extent resembles business processes of an enterprise. Recent amendments to the Ukrainian legislation introduce KPI for assessing University efficiency, which has been included into the formula for state funding distribution. All that changes motivate educational institutions to introduce innovations, such as dual studies. Private higher education establishments should have been more interested in such innovations, which may help increase revenues by attracting more applicants, as well as investments from the private sector. However, it should be noted that only one private higher education institution is currently participating in an experiment (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine №1296 as of 15.10.2019) aimed at an introduction of the dual form of education in Ukraine, in contrast to the situation in Germany, where a significant share of dual HEEs are private and their establishment is viewed as a business project and a response to a market demand. This article presents an updated forecast of the spread of dual studies management in Ukraine based on the Bass innovation diffusion model, which takes into account a range of variables (factors of influence). In the absence of public financial or tax instruments to stimulate partnerships of companies and HEEs in a market economy of a developing country, economic actors are very careful when it comes to investing in education. This reduces the number of partners of HEEs needed for dual studies introduction. In addition, HEEs and employers, unlike students, are not ready to introduce such an innovation on a large scale, as it requires the introduction of new management system. According to Bass's diffusion of innovation, there are three possible scenarios of dual studies spread as an innovation accepted by HEEs. The most likely scenario is a pessimistic one, which envisages the introduction of dual studies management in 55 higher education institutions over the next 15 years, which together with 17 HEEs-innovators makes 25% of the total market volume.

Keywords: dual education, dual studies, dual studies management, innovation, modernization of education.